

دانشگاه شهید چمران اهواز
معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی
طرح درس ویژه درس‌های تحصیلات تکمیلی دانشگاه

نام و نام خانوادگی استاد: دکتر سید عباس رضوی	مرتبه علمی: استادیار	آدرس ایمیل: razavi_sa@scu.ac.ir
دانشکده: علوم تربیتی و روانشناسی	گروه: علوم تربیتی	نیمسال تحصیلی: اول ۱۴۰۰-۰۱
دوره تحصیلی: کارشناسی ارشد (برنامه ریزی درسی)	نام درس: مبانی روانشناختی و اجتماعی برنامه درسی	تعداد واحد: ۲
<p style="text-align: right;">جایگاه درس در برنامه درسی دوره:</p> <p>درس اصول و مبانی برنامه درسی یکی از دروس پایه کارشناسی ارشد مطالعات برنامه درسی است که دانشجویان را با مفاهیم و مباحث اصلی در رشته برنامه درسی آشنا می‌کند. تسلط بر این درس بسیار مهم است زیرا مبنای شکل‌گیری ساخت شناختی در این رشته و پیش‌نیاز فهم سایر دروس تخصصی و پایه است.</p>		
<p style="text-align: right;">هدف کلی:</p> <p>در این درس دانشجویان با مفهوم مبانی روانشناختی و اجتماعی برنامه درسی آشنا می‌شوند و رویکردها و نظریه‌های اساسی در یادگیری و رشد را می‌آموزند. همچنین آنها مهمترین جهت‌گیری‌ها و نظریه‌های برنامه درسی که با مباحث روانشناختی و اجتماعی برنامه درسی مرتبط است می‌شناسند.</p>		
<p style="text-align: right;">اهداف یادگیری:</p> <p>از دانشجویان انتظار می‌رود پس از گذراندن این درس بتوانند:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● ضرورت و اهمیت مبانی روانشناختی و اجتماعی برنامه درسی را بیان کنند. ● تعامل روانشناسی با برنامه درسی را شرح دهند. ● دیدگاه‌های اساسی مربوط به یادگیری (رفتارگرایی، شناختی، اجتماعی، انسانگرا و ...) را از یکدیگر تشخیص دهند. ● دیدگاه‌ها و نظریات مربوط به رشد (بیاز، اریکسون، کلبه‌گ و ...) را توضیح دهند. ● تعامل جامعه‌شناسی با برنامه درسی را شرح دهند. ● دیدگاه‌ها و مکاتب جامعه‌شناختی (اومانیسم، لیبرالیسم، ناسیونالیسم و ...) را از یکدیگر تشخیص دهند. 		
<p style="text-align: right;">رفتار ورودی:</p> <p>برای یادگیری بهتر این درس انتظار می‌رود دانشجویان پیش از شروع این درس با نظریه‌های یادگیری (مانند شرطی شدن، شناختی بندورا، و ...) و همچنین دیدگاه‌های روانشناسی یادگیری (رفتاری، شناختی، سازنده گرای) آشنایی داشته باشند و کلیاتی در خصوص جامعه‌شناسی و مولفه‌ها و عناصر و مفاهیم مهم در جامعه‌شناسی (مانند اصالت فرد و جامعه و ...) بدانند.</p>		
<p style="text-align: right;">مواد و امکانات آموزشی:</p> <p>امکان ارائه مطالب در قالب پاورپوینت و استفاده از امکانات سامانه آموزش مجازی (به صورت آفلاین و آنلاین) - تهیه ویدیوهای آموزشی برای برخی از جلسات آفلاین</p>		

روش تدریس:

برای تدریس این واحد درسی از روشهای تدریس متنوعی نظیر پرسش و پاسخ، بحث گروهی، و تدریس مستقیم استفاده می شود.

وظایف دانشجو:

الف) ارائه موضوع خاص: در ابتدای ترم برای هر یک از دانشجویان موضوع خاصی تعیین می شود و آنها لازم است با مطالعه دقیق و جامع، موضوع مورد نظر را در جلسه مقرر ارائه نمایند.

ب) مشارکت و فعالیت در مباحث کلاسی: لازم است دانشجویان در بحث های کلاسی شرکت نمایند یا برخی از فعالیت های که از آنها خواسته می شود را در موعد مقرر انجام دهند.

ج) حضور به موقع: در جلساتی که در طول ترم برگزار می شود لازم است دانشجویان به موقع در کلاس حاضر شوند. بدیهی است هر گونه تاخیر یا غیبت موجب می شود که برنامه ریزی این درس با مشکل مواجه شود.

د) مطالعه مباحث برای امتحان کتبی: از آنجا که بخشی از ارزیابی در قالب امتحان پایان ترم برگزار خواهد شد لازم است دانشجویان مطالب تعیین شده را مطالعه نمایند.

شیوه آزمون و ارزیابی:

الف) ارائه شفاهی: برای ارائه شفاهی هر یک از دانشجویان حدود ۸ نمره در نظر گرفته شده است. بدیهی است این نمره به دانشجویانی تعلق می گیرد که ارائه خود را به موقع و جذاب ارائه نمایند و در چهارچوب موضوع مقرر مطالعه کافی داشته باشند.

ب) مشارکت در بحث کلاسی، فعالیت های کلاسی و حضور به موقع: ۲ نمره برای حضور و همچنین برای مشارکت مفید و سازنده دانشجویان و همچنین انجام فعالیتهای کلاسی در نظر گرفته شده است. بدیهی است این نمره به کسانی تعلق می گیرد که در تمامی جلسات حضور داشته باشند، فعالیت ها را خوب انجام دهند و در حد انتظار نیز فعال باشند.

ج) امتحان کتبی: از میان مطالبی که تعیین می شود، آزمون پایان ترم به عمل خواهد آمد. آزمون پایان ترم به صورت تشریحی خواهد بود. این آزمون ۱۰ نمره خواهد داشت.

منابع درس:

منابع اصلی:

- نظریه های برنامه درسی. تالیف جی بی میلر، ترجمه محمود مهرمحمدی، نشر سمت
- مبانی فلسفی، اجتماعی و روانشناختی برنامه درسی، تالیف ارنشتاین و هانکینز، ترجمه خلیلی شورینی

منابع پیشنهادی برای مطالعه بیشتر:

- مبانی، اصول و مسائل برنامه درسی، تالیف ارنشتاین و هانکینز، ترجمه قدسی احقر، نشر دانشگاه آزاد
- کلیات و مبانی برنامه ریزی درسی، تالیف سیدعباس رضوی، نشر بهتاپژوهش
- نظریه های رشد: مفاهیم و کاربردها، تالیف ویلیام کرین، ترجمه خوی نژاد و رجایی، نشر رشد

زمان بندی تشکیل جلسات درسی و فعالیتهای یادگیری

جلسه	موضوع جلسه	نحوه ارائه
۱	معرفی درس/مباحث مقدماتی	گفتگو
۲	مفاهیم پایه	پرسش پاسخ/تدریس
۳	مبانی روانشناختی برنامه درسی(۱)	تدریس
۴	مبانی روانشناختی برنامه درسی(۲)	تدریس
۵	دیدگاه رفتاری	ارائه دانشجویان/بحث
۶	دیدگاه موضوعی - دیسیپلینی	ارائه دانشجویان/بحث
۷	دیدگاه اجتماعی(بخش ۱)	ارائه دانشجویان/بحث
۸	دیدگاه اجتماعی(بخش ۲)	تدریس
۹	دیدگاه رشدگرا	ارائه دانشجویان/بحث
۱۰	دیدگاه فرایندشناختی	ارائه دانشجویان/بحث
۱۱	دیدگاه انسانگرایانه	ارائه دانشجویان/بحث
۱۲	دیدگاه ماورای فردی	ارائه دانشجویان/بحث
۱۳	چندفرهنگی در برنامه درسی	ارائه دانشجویان/بحث
۱۴	مبانی اجتماعی برنامه درسی	بحث/ پرسش پاسخ
۱۵	بررسی فعالیتهای میدانی دانشجویان در خصوص نقد و بررسی دیدگاه های روانشناختی و جامعه شناختی	گفتگو/تبادل نظر
۱۶	جمع بندی و مرور درس	گفتگو/پرسش

برخی قوانین و اصول:

- ✓ دانشجویان عزیز لطفا راس ساعت مقرر در کلاس حضور داشته باشید تا جلسات به صورت منظم برگزار شود .
- ✓ گزارش فعالیت های خواسته شده را در زمان مقرر ارائه دهید. ارائه پس از زمان مقرر پذیرفته نمی شود .
- ✓ لازم است ارائه شفاهی در زمان مقرر صورت گیرد. در خارج از زمان تعیین شده پذیرفته نمی شود.
- ✓ برای ارائه شفاهی چنانچه آمادگی خاصی مورد نیاز است (مانند پاورپوینت و ...) قبل از کلاس انجام گیرد تا در فرایند آموزشی اختلالی ایجاد نشود.

هفته یکم

موضوع جلسه: معرفی درس/مباحث مقدماتی

شرح فعالیتها:

به منظور کسب شناخت از وضعیت فعلی دانشجویان و میزان اطلاعات و دانش آنها در خصوص برنامه درسی، در قالب گفتگو از آنها خواسته می شود دانسته های خود را بیان کنند. نتایج این جلسه مبنای تدریس در جلسات آتی خواهد بود. همچنین اهداف درس و چگونگی پیشبرد درس از حیث فعالیتهای یادگیری و موضوعات اصلی برای دانشجویان توضیح داده می شود.

هفته دوم

موضوع جلسه: مروری بر مفاهیم پایه

شرح فعالیتها:

لازم است در خصوص برخی مفاهیم پایه با دانشجویان گفتگو شود تا یک زبان علمی مشترک بین مدرس و دانشجویان شکل گیرد. این کار همچنین از تسلط دانشجویان بر پیش نیازهای درس یا رفتار ورودی دانشجویان حکایت دارد. برخی از این مفاهیم به قرار زیرند:

- مفهوم روانشناسی و جامعه شناسی و کارکردهای آن در تعلیم و تربیت
- تعاریف مختلف یادگیری
- تعریف یادگیری از دیدگاه صاحب نظران مختلف نظیر دیویی، بندورا، و ...
- مفهوم مبانی و مبنای برنامه درسی

هفته سوم

موضوع جلسه: مبانی روانشناختی برنامه درسی (۱)

شرح فعالیتها:

از آنجا که یکی از مباحث مهم در روانشناسی تربیتی، رویکردهای یادگیری است در این جلسه سه رویکرد رفتارگرایی، شناخت گرایی، و سازنده گرایی مورد بحث و گفتگو قرار می گیرد. در خصوص هر یک از این رویکردها این مباحث مطرح می شود:

- مفهوم یادگیری از منظر هر رویکرد
- مراحل آموزش از منظر هر رویکرد
- ماهیت هدفهای آموزشی در هر رویکرد
- روشهای آموزش و تدریس در هر رویکرد
- دلالت های رویکرد در برنامه ریزی درسی

دانشجویان برای جلسه آینده یکی از این سه رویکرد را انتخاب می کنند و بر اساس آن یک برنامه درسی را طراحی می کنند. هدف آن است که کاربردهای آن رویکردها را در برنامه ریزی درسی تمرین کنند. بنابراین لازم نیست کار بسیار جامع باشد و کافی است برای یک پایه یا یک درس یک چارچوب کلی بر اساس رویکرد مختار خود ارائه نمایند. این کار بخشی از ارزشیابی تکوینی آنها محسوب می شود.

هفته چهارم

موضوع جلسه: میانی روانشناختی برنامه درسی (۲)

شرح فعالیتها:

در ابتدای جلسه فعالیتی که قرار بوده است دانشجویان انجام دهند مورد بررسی قرار می گیرد. هر یک از دانشجویان نتایج فعالیت خود را قرائت می کنند و درباره آن بحث و تبادل نظر می شود.

در ادامه به طور کلی نظریه های رشد و کاربردهای نظریه های رشد در برنامه درسی برای دانشجویان توضیح داده می شود. از دانشجویان خواسته می شود برای جلسه بعد یک گروه سنی را انتخاب کرده و ویژگی های رشدی آن گروه سنی (از ابعاد جسمی، اجتماعی، شناختی، عاطفی، و ...) را مطالعه کنند و نتایج مطالعه خود را به کلاس ارائه دهند. این فعالیت بخشی از نمره مستمر را به خود اختصاص خواهد داد.

هفته پنجم

موضوع جلسه: دیدگاه رفتاری

شرح فعالیتها:

در این جلسه دیدگاه رفتاری در ارتباط با حوزه برنامه درسی مورد بحث قرار می گیرد. در ابتدای جلسه یکی از دانشجویان مهمترین مباحث این دیدگاه را مرور می کند. اهم مباحث عبارتست از:

- مرور دیدگاه رفتار گرایی و تاثیر آن بر برنامه ریزی درسی
- آموزش و پرورش قابلیت مدار
- شرطی متقابل و رفتار جرات آمیز
- یادگیری در حد تسلط

در ادامه دانشجویان سوالات و اشکالات خود را مطرح خواهند کرد. به فراخور زمان سوالات پاسخ داده می شود و اشکالات رفع می شود.

هفته ششم

موضوع جلسه: دیدگاه موضوعی-دیسپلینی

شرح فعالیتها:

در ابتدای جلسه دیدگاه موضوعی مورد بحث قرار می گیرد. یکی از دانشجویان دیدگاه موضوعی و محور مورد تاکید در این دیدگاه با رویکرد دیسپلینی مقایسه می کند و درباره ابعاد این دیدگاه از منظر برنامه درسی توضیح می دهد.

مفهوم دیسپلین از جمله محوری ترین مباحث این جلسه است. این مفهوم از دیدگاه صاحب نظران مختلفی نظیر برونر و شواب و فینکس تشریح می شود.

سیر تاریخی شکل گیری دیدگاه دیسپلینی نیز به اجمال مرور می شود تا مفاهیمی نظیر فرایند یادگیری و تاکید بر فرایند بهتر فهم شود.

لازم است دانشجویان رابطه بین رویداد اسپوتنیک و شکل گیری دیدگاه دیسپلینی را به عنوان یک فعالیت برای جلسه آینده انجام دهند و نتایج آن را در حد یک یا دو صفحه به کلاس درس بیاورند.

هفته هفتم

موضوع جلسه: دیدگاه اجتماعی (بخش اول)

شرح فعالیتها:

از جمله مهمترین مباحث این جلسه عبارتست از:

انتقال فرهنگی

شهروندی دموکراتیک

تعبیر اجتماعی (بازسازی اجتماعی، سواد اجتماعی و عمل اجتماعی)

یکی از دانشجویان سه دیدگاه فرعی فوق را به عنوان طیف دیدگاه اجتماعی برای دانشجویان توضیح می دهد. در ادامه چند پرسش اساسی مطرح می شود و از دانشجویان خواسته می شود بر اساس اطلاعاتی که ارائه شده است و با بهره گیری از آموخته های قبلی خود به سوالات پاسخ دهند.

در پایان نیز در چارچوب دیدگاه اجتماعی، عناصر مهم آن یعنی هدفهای تربیتی، تلقی نسبت به فرایند یادگیری و یادگیرنده و آموزش، نقش معلم و محیط یادگیری، و همچنین ارزشیابی جمع بندی می شود.

هفته هشتم

موضوع جلسه: دیدگاه اجتماعی (بخش دوم)

شرح فعالیتها:

در خصوص دیدگاه عمل اجتماعی توضیح داده می شود. این دیدگاه خود دارای سه رویکرد فرعی است.

هر یک از این سه رویکرد تشریح می شود.

هفته نهم

موضوع جلسه: دیدگاه رشد گرا

شرح فعالیتها:

با توجه به این که دانشجویان پیش از این تا حدی با روانشناسی رشد آشنا شده اند، بنابراین در این جلسه ابعاد مختلف رشد از جمله مراحل رشد، رشد شناختی، رشد عاطفی و رشد اخلاقی به طور تخصصی از منظر صاحب نظران مربوطه مورد بحث قرار می گیرد.

در ابتدای جلسه یکی از دانشجویان مباحث مربوط به رشد شناختی و عاطفی و اخلاقی را مرور می کند.

در ادامه ابعاد عملی و کاربردهای نظریه های رشد گرا در برنامه ریزی درسی و آموزش مورد بحث قرار میگیرد. از جمله مباحث مهم در این زمینه عبارتند از:

حساسیت نسبت به تفاوت های رشدی

ارائه تکلیف و تعارض شناختی

تعامل با تکلیف و معما

برنامه های درسی همسو با دیدگاه رشد گرا

در پایان نیز دیدگاه رشد گرا در برنامه ریزی درسی و ابعاد مختلف آن جمع بندی می شود.

از دانشجویان خواسته می شود به یکی از برنامه های درسی دوره آموزش عمومی (ابتدایی یا متوسطه اول) مراجعه کنند و ردپای نظریه های رشد گرا در آن را مطالعه کنند و نتایج مطالعه خود را به صورت مکتوب جلسه بعد ارائه نمایند. این کار بخشی از ارزشیابی مستمر خواهد بود.

هفته دهم

موضوع جلسه: دیدگاه فرایند شناختی
شرح فعالیتها:

مهمترین مباحث این جلسه عبارتست از:

- مدارس بدون آموزش و پرورش
- تفکر قیاسی (نظریه آزوبل)
- حل مسئله و مراحل آن
- تفکر استقرایی (تکوین مفهوم، و کاربرد اصول)
- تفکر جانی (دوبونو) در مقایسه با تفکر عمودی

یکی از دانشجویان در ابتدای جلسه در خصوص مباحث فوق مطالبی را ارائه خواهد کرد. در ادامه سوالاتی اساسی طرح می شود و از دانشجویان خواسته می شود بر اساس اطلاعات ارائه شده و دانسته ها و تجارب قبلی خود به آن سوالها پاسخ گویند. در خصوص برخی مباحث ویژه (مانند تفکر جانی) بین دانشجویان بحثی برقرار می شود تا با آن بیشتر و عمیق تر آشنا شوند. در پایان نیز ویژگیهای برنامه درسی (مواردی نظیر آرمانهای تربیتی، نقش و وظایف معلم و شاگرد، ارزشیابی و محیط یادگیری) بر اساس دیدگاه فرایند شناختی جمع بندی می شود.

هفته یازدهم

موضوع جلسه: دیدگاه انسان گرایانه
شرح فعالیتها:

از دانشجویان در ابتدای کلاس خواسته می شود در خصوص نظریه مازلو اطلاعات خود را عرضه کنند. در ادامه این نظریه مورد نقد و بررسی قرار می گیرد.

یکی از دانشجویان مفاهیم عمده در نظریه راجرز از قبیل اصالت، همدلی، احترام را با مثالهای ملموس تشریح می کند. دانشجویان دیگر نیز تلاش می کنند مثالها و تجاربی را ذکر کنند که بیانگر فهم آنان از این مفاهیم باشد.

در ادامه در خصوص مباحثی نظیر آموزش خویشتن شناسی علمی و الگوی روابط انسانی گازدا توضیحاتی ارائه می شود.

سپس از دانشجویان خواسته می شود در مثالهایی که توسط استاد درس بیان می شود تشخیص دهند که مالکیت مسئله به معلم مربوط می شود یا به شاگردان. همچنین آنها باید با استفاده از تکنیک های مربوطه (گوش دادن فعال و من - پیامها) رفتار مناسب در هر موقعیت مسئله را تجویز کنند.

در پایان نیز برنامه درسی انسانگرایانه جمع بندی می شود.

دانشجویان تشویق می شوند در این خصوص مطالب و منابع بیشتری مطالعه کنند.

هفته دوازدهم

موضوع جلسه: دیدگاه ماورای فردی

شرح فعالیتها:

از دانشجویان در ابتدای جلسه خواسته می شود مفاهیم اصلی و محور تاکید در انسان گرایی را مرور کنند. این مرور نقطه شروع بحث در خصوص دیدگاه ماورای فردی خواهد بود.

یکی از دانشجویان در خصوص مفاهیم اصلی در دیدگاه ماورای فردی (شهود، استعلا، و روحانیت) توضیحاتی ارائه می دهد و برنامه های آموزشی ماورای فردی (از جمله آموزش و پرورش والدورف، آموزش و پرورش متلاقی، و بدیعه پردازی) را تشریح می کند. دانشجویان پرسشهای خود را مطرح می کنند و با استفاده از دانش و نظرات دانشجویان به سوالات پاسخ داده می شود.

از دانشجویان خواسته می شود در خصوص بدیعه پردازی مطالعه بیشتری داشته باشند و یک جلسه درسی را که برای این کار مناسب است به شیوه بدیعه پردازی طراحی نمایند. این کار بخشی از ارزشیابی مستمر آنها خواهد بود.

در پایان دیدگاه ماورای فردی در چارچوب برنامه ریزی درسی جمع بندی می شود.

هفته سیزدهم

موضوع جلسه: چند فرهنگی در برنامه درسی

شرح فعالیتها:

در ابتدای جلسه در خصوص مفهوم فرهنگ به عنوان پایه بحث، گفتگو و تبادل نظر می شود. دانشجویان تعاریف خود را ارائه می دهند و مثالهایی ذکر می کنند. هدف آن است که دانشجویان درک جامع و درستی از فرهنگ به دست آورند. سپس مفهوم چندفرهنگی مطرح می شود و از دانشجویان خواسته می شود مصادیق چندفرهنگی را در کشورمان مطرح کنند. دانشجویان می توانند مثالهایی نیز در سایر کشورها مطرح کنند.

در ادامه برداشت های غلط یا ناقص از مفهوم چندفرهنگی ارائه می شود. سپس مبحث چندفرهنگی در چارچوب برنامه درسی تشریح می شود و در خصوص ویژگیهای برنامه درسی چندفرهنگی توضیحاتی ارائه می شود.

از دانشجویان خواسته می شود برای مطالعه بیشتر کتاب برنامه درسی و فرهنگ تالیف مصطفی قادری را مطالعه کنند.

هفته چهاردهم

موضوع جلسه: مبانی اجتماعی برنامه درسی

شرح فعالیتها:

مهمترین مباحث این جلسه درسی اومانیسم، لیبرالیسم، سوسیالیسم و ناسیونالیسم است.

از دانشجویان خواسته می شود در قالب بحث گروهی در خصوص پرسشی که مطرح می شود بحث و تبادل نظر کنند. هدف آن است که دانشجویان بتوانند مفهوم اومانیسم را به خوبی درک کنند و در مباحث آتی خود آن را به کار گیرند.

همچنین در ادامه مفهوم لیبرالیسم و ناسیونالیسم و سوسیالیسم مورد بحث قرار می گیرد و ابعاد آن تشریح می شود.

از دانشجویان خواسته می شود بر اساس اطلاعات ارائه شده در کلاس درس نقد خود در زمینه اومانیسم و لیبرالیسم و ناسیونالیسم را ارائه نمایند. مکاتب فوق با مکتب جامعه شناختی اسلام مقایسه می شود.

در پایان برخی از دلالتهای مکاتب جامعه شناختی مذکور در حوزه برنامه درسی تشریح می شود.

دانشجویان برای مطالعه منابع بیشتر در خصوص مکاتب جامعه شناسی ترغیب می شوند.

هفته پانزدهم

موضوع جلسه: بررسی فعالیتهای میدانی دانشجویان در خصوص نقد و بررسی دیدگاه های روانشناختی و جامعه شناختی
شرح فعالیتها:
در این جلسه فعالیتهایی که دانشجویان قرار بوده است انجام دهند مورد بررسی قرار می گیرد و به آنها بازخورد داده می شود.

هفته شانزدهم

موضوع جلسه: جمع بندی و مرور درس
شرح فعالیتها:

در این جلسه مروری کلی بر فعالیتهای انجام شده در طول ترم و مباحث اصلی درس خواهد شد. چنانچه دانشجویان در زمینه هایی نیاز به مطالعه بیشتر دارند برای آنها منابع مناسب و مرتبط معرفی می شود. اشکالات و سوالات آنها نیز مورد بررسی قرار می گیرد.
همچنین در این جلسه در خصوص شیوه ارزشیابی پایانی جمع بندی می شود.